

Γεώργιος Ντ. Κας

4

✓

Η ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΟΣ

ή

Ο μίτος της Αριάδνης

Η Αριάδνη, στα 25 της γνώρισε το Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ) του Αιγινήτειου Νοσοκομείου. Από εξαμήνου εμφάνισε ψυχιατρική συμπτωματολογία, όμως ο πατέρας ήταν αμετάπειστος: Η θεραπεία έπρεπε να αναζητηθεί στην Ελλάδα και όχι στην χώρα όπου κατοικούν.

Η οικογένεια

Ο πατέρας 52 και η μητέρα 47 ετών έχουν πέντε παιδιά με προξενικό και το ίδιο επιθυμούν και για τις τρεις κόρες τους. Η πρώτη είναι μεγαλύτερη της Αριάδνης κατά τρία χρόνια. Η μικρή είναι μόλις 18. Η μεγάλη είναι έγγαμη με ένα παιδί και ζει στην ίδια

πόδη με την οικογένεια καταγωγής της. Οι άλλες δύο ζουν με τους γονείς. Η μικρή φοιτεί σε κολλέγιο. Η οικογένεια έχει συγματοστεί με μία μεγαλύτερη δυσάρεστη εμπειρία: Στην ηλικία των 15 η μεγάλη κόρη απήχθη από κάποιον που ανήκε σε παραβατική οικογένεια. Για να την πάρει πίσω ο πατέρας, θα έπρεπε να χρησιμοποιήσει όπλα. Προτίμησε να πάρει την υπόλοιπη οικογένεια από την επαρχία όπου ζούσαν και να την φέρει στην Αθήνα. Ευτυχώς, μετά από δύο χρόνια η απαχθείσα το 'σκασε και επέστρεψε στην οικογενειακή στέγη. Τα κορίτσια εργάστηκαν στην Αθήνα. Τότε η Αριάδνη είχε γνωρίσει κάποιον νέο, ο πατέρας όμως δεν τον ενέκρινε και εκείνη πειθήρησε. Εδώ και πέντε χρόνια όλη η οικογένεια έχει εγκατασταθεί σε μεγαλόνησο του εξωτερικού. Έχουν στήσει εκεί μια οικογενειακή, επικερδή επιχείρηση, ψυχή της οποίας είναι η Αριάδνη. Είχε προηγηθεί ο πατέρας, τα αδέρφια του οποίου ζούσαν ήδη εκεί. Εκείνος προετοίμασε με διαδοχικά ταξίδια, την αποδημία και την οικονομική αυτόρκεια ολόκληρης της οικογένειας. Και εδώ και εκεί έχουν γίνει προσπάσιες γάμου στην Αριάδνη, αλλά ο πατέρας έχει απορρίψει τους υποψηφίους.

Η συμπτωματολογία

Κάποια μέρα πριν έξι μήνες η Αριάδνη πρόσεξε ότι ένα λευκό αυτοκίνητο την ακολουθούσε όπου και αν πήγαινε.

Σε λίγες ημέρες μια εσωτερική φωνή της έδινε παραγγελίες. Ίσως έμοιαζε με τη φωνή κάποιου πελάτη της οικογενειακής επιχείρησης. Δεν άργησαν οι φωνές να ακούγονται και απ' έξω. Απόκτησε τη βεβαιότητα ότι ήταν τότε του Χριστού και τότε του διαβόλου. Ο Χριστός της έθετε το διλημμα: «Θα είσαι περήφανη και δική μου ή όμορφη και του διαβόλου». Άρχισε να παραμελεί τον εαυτό της και να μοιράζει χρήματα σε περαστικούς. Ζητούσε από τους δικούς της να επαναλαμβάνουν «ο Χριστός είναι μαζί μας» και τους δηλώνε ότι θέλει να γίνει μοναχή. Απαγόρευσε να ανοίγουν τα παράθυρα για να μη εισέλθει ο διάβολος. Αυτός όμως είναι παμπόνηρος: Εμφανίστηκε, με ανθρώπινη μορφή, μπροστά της, την τράβηξε από το χέρι λέγοντας «είσαι μαζί μου» και την θώπευσε στους γλουτούς. Ένωθε ότι την κούρευαν, για να βάλουν στο φαλακρό κρανίο της την σφραγίδα 666. Προστέθηκαν ακουστικές ψευδαισθήσεις που της έδιναν εντολή να αυτοκτονήσει. Την κυρίευαν επαναλαμβανόμενα, με ιδεοψυχαναγκαστικό τρόπο, διερωτήματα όπως: «Ποιος είναι πιο σωστός, ο Χριστός ή ο Σατανάς»; ή «ποιοι θα αποδειχθούν αληθι-

νοι, οι Εβραίοι ή οι Χριστιανοί; Εξουθενωμένη από την αγωνία των βιωμάτων της και ανημπορη να δούλεψαι, έκανε τους γονείς να την φέρουν στην Αθήνα, για ψυχιατρική βοήθεια. Τους συνόδευσε και η μικρότερη αδελφή.

Οι οικογενειακές παρεμβάσεις

Μετά τις πρώτες ημέρες νοσηλείας στο ΤΕΠ αυτοφασίσαμε να προσθέσουμε στην ατομική θεραπεία και εβδομαδιαίες οικογενειακές συνεδρίες με δύο συν-θεραπευτές. Σε αυτές συμμετείχαν η Αριάδνη, οι γονείς και η μικρή αδελφή.

Στην 1^η συνεδρία κυριάρχησαν:

- Ενοχές του πατέρα για αυτό που έπαθε η κόρη του
- Άρνηση της μικρής αδελφής να επιστρέψει στις σπουδές της αν η Αριάδνη δεν γίνει «τελώς καλά»
- Η ανάγκη και των τριών να βρίσκονται στο προσέγγιστο της Αριάδνης, με την (θηροκόληπτη) μητέρα να της διαβάσει προσευχές και εξοκισμούς

Οι δύο συνθεραπευτές απείτησαν αυστηρή τήρηση του επισκεπτηρίου. Απείτησαν, επίσης, και από τους τρεις να πάψουν να πιέζουν την Αριάδνη για αποκά-

λυψη κάποιου μυστικού που πιθανώς ευθύνεται για ότι έχει συμβεί. Τέλος παρότρυναν πατέρα και μικρή κόρη να ταξιδέψουν στην ιδιαίτερη πατρίδα τους για να διευθετήσουν εκκρεμή περιουσιακά ζητήματα.

Οι οδηγίες τηρήθηκαν και έτσι στη 2^η συνεδρία συμμετείχαν μητέρα και Αριάδνη. Συμφωνήθηκε να διαβάσει η μητέρα μία και μόνο ευχή κάθε μέρα. Επείτηρη στην Αριάδνη να επισκέπτεται κάθε Κυριακή την εκκλησία και να εξομολογηθεί, όπως η ίδια ήπιησε.

Στην επόμενη (3^η) συνεδρία συζητήθηκαν δύο θέματα: Μετά το εξιτήριο θα επιστρέψουν στον τόπο διαμονής ή θα παραμείνουν στην Ελλάδα; Ποια θα είναι η προσωπική εξέλιξη της Αριάδνης; Στο πρώτο, ο πατέρας τάχθηκε υπέρ της παλιννόστησης στην Ελλάδα, οι κόρες όχι. Στο δεύτερο, επέμενε ότι αυτός πρέπει να διαλέξει τον σωστό γαμπρό, ενώ η Αριάδνη στην πορεία της συγκεκριμένης συζήτησης γνώταν ολοένα και πιο ασαφής και συγκεχυμένη.

Η συνεδρία διεξήχθη στη σκιά δύο νέων εξελίξεων: Η μικρή αδελφή ξεσήκωσε τα συμπτώματα της Αριάδνης: την καταδίωκε ο Σατανάς, πέταξε τον σταυρό της, κ.ά.¹² Ο πατέρας, εξάλλου, εμφάνισε

¹² Η επακτιή ή συμβιωτική ψύχωση ή folie à deux συνίσταται σε παραληρητική συμπτωματολογία που συμμερίζονται δύο ή και περισσότερα πρόσωπα τα οποία έχουν στενό συναισθηματικό δεσμό. Αν αποχωρίσουμε τα πρόσωπα αυτά, η συμπτωματολογία του «μολυνθέντος» συνήθως εξαφανίζεται.

έντονη αγχώδη – καταθλιπτική συμπτωματολογία. Και οι δυο τους παρατηρήθηκαν άμεσα για βοήθεια σε ψυχιάτρου του Νοσοκομείου.

Στο Σαββατοκύριακο που προηγήθηκε της 4^{ης} συνεδρίας η Αριάδνη δέσχευε την άδεια της, για να επιστρέψει αναστατωμένη στο Τμήμα. Είχε προηγηθεί έντονος διάλογος στο σπίτι, με τους γονείς να σχεδιάζουν επίσκεψη στις «τρεις πιο θαυματουργές» εκκλησίες της χώρας για να «διαβάσουν» την Αριάδνη. Συνυπήρξε γονεϊκός καυγιάς (αδιευκρίνιστοι οι λόγοι). Στην συνεδρία οι θεραπευτές συμφώνησαν να γίνουν οι Θεουργικές επισκέψεις για την Αριάδνη, αλλά χωρίς την Αριάδνη. Τέλος συνέστησαν στους γονείς να στήνουν τους καυγάδες τους χωρίς την παρουσία των παιδιών. Στο σημείο αυτό η Αριάδνη διέκοψε σαρκαστικά: «περιτί, μπορώ να τους διαβάσω με το βλέμμα».

Πριν το ξέπτηριο η Αριάδνη «εξομολογήθηκε» και στον προσωπικό της ψυχίατρο, μέσα στο ΤΕΠ: Το πρόσωπο που βρισκόταν στο επίκεντρο του παραληρήματός της είναι ένας νέος, ευειδής και ευκατάστατος Εβραίος, πελάτης της οικογενειακής επιχείρησής. Δείχνει να την θέλει, και αυτή το ίδιο, ο πατέρας όμως δεν θα το επέτρεπε αυτό με τίποτε. Οι φωνές που άκουγε μοιάζουν με τη δική του, είναι αυτός που την καλούσε κοντά του, είτε με την δική του μορφή είτε μεταμορφωμένος σε διάβολο.

Η Αριάδνη ξήλαθε μετά από νοσηλεία επτά εβδομάδων, ασυμπτωματική και με απόλυτη εναισθησία. Η φαρμακευτική της αγωγή μειώθηκε στο ελάχιστο.

Η 5^η και τελευταία οικογενειακή συνεδρία έλαβε χώρα δυο περίπου εβδομάδες μετά το ξέπτηριο. Η οικογένεια είχε κλείσει ήδη τα εισιτήρια επιστροφής στον τόπο διαμονής τους. Η μικρή αδελφή έτοιμη να επαναλάβει τις σπουδές της. Ο πατέρας έχει βάλει νερό στο κρασί του: Η Αριάδνη μπορεί να διαλέξει η ίδια τον μνηστήρα της. Η μητέρα έχει πάψει να την «διαβάξει». Τους αποχαρβετήσαμε με την οδύνη για ψυχιατρική μετα-παρακολούθηση στην πόλη διαμονής τους.

Αυτοχώρας, δεν διατηρήσαμε επαφή με την Αριάδνη και την οικογένειά της.

Σχόλιο

Η οικογένεια που αντιμετωπίζει το πρώτο ψυχωτικό (μορφο) επεισόδιο, αναδιατάσσεται γύρω από μία κατάσταση κρίσης, εν αντιθέσει με την οικογένειά του χρόνιου αρρώστου. Η οικογενειακή κρίση, απότοκη του μη διαχειρισμένου stress, είναι δυνατόν να παραγάγει συμπτώματα και σε άλλα μέλη. Η ύφεση του κεντρικού προβλήματος (Αριάδνη) οδηγεί στην ύφεση και των παραγώνων του. Εν τούτοις, σε εξαιρετικά δύσλειτουργικές οικογένειες αυτό δεν συμ-

βαίνει, δηλαδή το ένα μέλος, «παρατούμενο» της συμπτωματολογίας, παραδίδει την σκευδαλή σε άλλο μέλος, κ.ο.κ. Στην περίπτωση αυτή «νοσοί» ολόκληρο το σύστημα και, ως εκ τούτου, η θεραπευτική στρατηγική πρέπει να το συμπεριλάβει.

Η αναζήτηση και ο εντοπισμός διαπροσωπικών και ενδοψυχικών δυναμικών, καθώς και γεγονότων ζωής τα οποία πυροδοτούν το πρώτο επεισόδιο είναι πολύτιμα θεραπευτικά εργαλεία. Ωστόσο, υπό συνθήκες κρίσης, η άντληση των σχετικών πληροφοριών δεν είναι εύκολη υπόθεση. Η οικογένεια είναι αμήχανη, απειλεί σαστισμένα το παρόν και το μέλλον και ψάχνοντας για εξηγήσεις είναι ευάλωτη σε ενοχικές σκέψεις. Για να συνδέσουμε το σύμπτωμα με ότι κρύβεται πίσω από αυτό, θα πρέπει να το δούμε ως γρίφο ή αίνιγμα¹³ και όχι ως θεματικά ανεξήγητο. Ο μήτορ της Αριάδνης φωτίζει το αίνιγμα και οδηγεί στην έξοδο από το αδιέξοδο. Στην περίπτωση της δικής μας Αριάδνης, το περιεχόμενο των ψευδαισθητικών και παραληρητικών βιωμάτων της ήταν η μεταμφίεση του Εβραίου νυμφίου. Αλλά, το συμβολικό μήνυμα των συμπτωμάτων προμηνεί, πάντοτε από εμάς, να το αποκρυπτογραφήσουμε.

¹³ Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η πιο ανιγνατική διαταραχή στην ψυχιατρική είναι η σχιζοφρένεια.

5

ΤΟ ΕΚΚΡΕΜΕΣ

ή

Η κότα έκανε το αυγό ή το αυγό την κότα

Ο Σταύρος εισήχθη στην Ψυχιατρική Κλινική του Αιγινήτειου Νοσοκομείου λόγω αρρυθμίας διπολικής διαταραχής. Είναι 43 ετών και ζει με την σύζυγό του 41 και τα δύο παιδιά τους 20 και 18 ετών. Κανένας από αυτούς δεν έχει οιοδήποτε τύπου προβλήματα υγείας.

Το ψυχιατρικό ιστορικό

Ο Σταύρος, για πρώτη φορά στα 17 του εμφάνισε καταθλιπτική συμπτωματολογία: Κλείστηκε προοδευτικά στο σπίτι, δεν ένιωθε ευχαρίστηση με τίποτα, πήγαινε στη δουλειά με το ζόρι, κ.ά. Ένα χρόνο περίπου αργότερα εμφάνισε την πρώτη κρίση πανικού

(αιφνίδια σωματικά ενοχλήματα συνοδευόμενα από φόβο σοβαρής ασθένειας ή θανάτου), η οποία οδηγήσε σε αγοραφοβία (αποφυγή έκθεσης σε συναθροίσεις, κ.ά.). Τα συμπτώματα αυτά παρέμειναν μέχρι τη στρατευσή του, σε ηλικία 19. Καθόλη τη θητεία του η συμπτωματολογία υποχώρησε πλήρως.

Ένα περίπου χρόνο μετά το γάμο του, σε ηλικία 23, η συμπτωματολογία επανήλθε: Μία φάση κατάθλιψης με βραδυψυχισμό, ανηδονία, ανορεξία, απόσπηση, υπνηλία, ανεργία. Αυτή διήρκεσε περί τους έξι μήνες και τη διαδέχθηκε μία περίοδος νορμοθυμίας, ίσης περίπου διάρκειας, κατά την οποία η λειτουργικότητα του ήταν περίπου κανονική. Μέσα στα επόμενα χρόνια, τουλάχιστον δύο φορές, η νορμοθυμία ξέφυγε προς την υπερθυμία: Ο Σταύρος δούλευε πάνω από 12 ώρες την ημέρα, ήταν υπερβολικά αισιόδοξος, μιλούσε πολύ, τα έβαζε εύκολα με τους άλλους, και ήθελε να περνά η γνώμη του μέσα στο σπίτι. Τα τελευταία χρόνια αυτές οι περιόδοι είχαν εξαφανιστεί, με τις καταθλιπτικές φάσεις να επιμηκύνονται και τις περιόδους νορμοθυμίας να βραχύνονται. Επί 20 περίπου χρόνια και μέχρι την εισαγωγή του, ο Σταύρος έπαιρνε φάρμακα αντικαταθλιπτικά ή ηρεμιστικά (ελάσσονα και μείζονα) καθώς και σταθεροποιητικά του συναισθήματος. Το ιστορικό του ήταν επιβαρυνόμενο με τρεις ψυχιατρικές νοσηλίες.

Το ψυχοκοινωνικό ιστορικό

Στην πατρική οικογένεια: Στα 16 του, επιστρέφοντας ο Σταύρος ένα βράδυ στο σπίτι είδε την μητέρα στην αγκαλιά του κ.χ., με την αδελφή του πλάι τους (αργότερα πληροφορήθηκε ότι και εκείνη είχε συνάψει ερωτική σχέση μαζί του). Ο Σταύρος εκείνο το βράδυ έκανε σαν να μη είδε τίποτε και πήγε για ύπνο: Από τότε όμως άρχισαν να τον γυροφέρνουν σκέψεις: «Γιατί η μητέρα να έχει εραστή; Τι πρέπει να κάνω εγώ γι' αυτό»; Σημειώτεον ότι και ο αδελφός είχε μεταρκάσει και έτσι ο Σταύρος ήταν ο μόνος άντρας στο σπίτι.

Παρατηρούσε ότι η μητέρα αγνούσε να επιστρέψει από τις εξόδους της και δικαιολογούνταν ότι επισκέπτεται συγγενείς. Ο Σταύρος έμενε άυπνος και προβληματισμένος. Η μητέρα του απολογήθηκε ότι εκείνο το βράδυ ήταν όλοι πιωμένοι και αστενεύονταν. Ο Σταύρος σιώπησε. Πάλευε όμως με το διήγημα: «Αν το πιά στον πατέρα, θα με βγάλει ψεύτη και θα με χαστουκίσει αλλά αν με πιστέψει, θα την χωρίσει». Η δεύτερη εκδοχή του φαινόταν χειρότερη. «Και γιατί να του το πω; Είναι βίαιος και αδιάφορος για μένα... αλλά αν κρφήσω το μυστικό, θα καλύτεω μια ανήθικη γυναίκα». Οι νυκτερινές σκέψεις του Σταύρου οδηγούσαν σε αδιέξοδο.

Άρχισε να πίνει και να επιστρέφει αργά στο σπίτι.

Έτσι ο ύπνος ερχόταν πιο εύκολα, και, το στουδαυτό-
τερο, δεν έβλαπτε τη μητέρα να επιστρέφει μετά απ'
αυτών. Όμως και έτσι δεν λυόταν το πρόβλημα. Κά-
τι θα 'πρεπε να κάνει ο ίδιος «για να μπει τάξη στο
σπίτι».

«Να έπιανα εγώ τον άνθρωπο αυτόν και να καθά-
ριζω»; Όμως βρισκόταν ήδη σε κατάθλιψη, δηλαδή σε
αδυναμία για θαρραλέες δράσεις.

Σε λιγότερο από ένα χρόνο ήλθε η πρώτη κρίση
πανικού. Αυτή άλλαξε δραστικά τα πράγματα: Η μη-
τέρα τον συνόδεψε στους γιατρούς, τον πρόσεχε πε-
ρισσότερο και σαν να συμμαζεύτηκε.

Στον στρατό: Για τον Σταύρο η θητεία ήταν ανα-
κουφιστική έως και θεραπευτική¹⁴. Όμως, τον διακα-
τείχε ένας φόβος: Ποιο θα ήταν το μέλλον του επι-
στρέφοντας στο ίδιο σπίτι και στην ίδια οικογένεια;
Έτσι, λοιπόν, πήρε τη μεγάλη απόφαση: Έστειλε επι-
στολή στην Ειρήνη. «Είναι φροντιστική αλλά και
άσχημη... οι ωραίες όμως κερατώνουν... όπως η μη-
τέρα μου...». Η Ειρήνη ενθουσιάστηκε με την πρό-
ταση γάμου. «Είναι όμορφος και τρυφερός... είναι το
αντίθετο του πατέρα μου... εκείνος ήταν αδιάφορος
και μας έδεχνε, εμάς τα παιδιά και τη μητέρα μου».

¹⁴ Εδώ επιβεβαιώνεται ένα προηγουμένο σχόλιο, ότι δηλαδή
φαινομενικά αγχωτικές καταστάσεις όπως η στράτευση μπορεί
να είναι ευεργετικές, όταν η προσωπική ιστορία το δικαιολογεί.

Στον γάμο: Η σύζυγική σχέση ήταν από την αρχή
συμπληρωματική: Η Ειρήνη είχε την κύρια ευθύνη για
το σπίτι, την ανατροφή των παιδιών και τις οικονομι-
κές αποφάσεις. Φρόντιζε τον Σταύρο. Εκείνος, εξαι-
ρετικός τεχνίτης, εργαζόταν φιλότιμα και έφερνε τα
λεφτά στο σπίτι (μέχρις εδώ η σχέση ισορροπούσε).

Όμως, ο Σταύρος πίνει, και η Ειρήνη, κόρη αλκο-
ολικού, δεν μπορούσε να το ανεχθεί. Τον πίαζε λοι-
πόν και του επέβαλλε να βγαίνουν με τις δικές της
παρέες που είναι «ξενέστερες». Ο Σταύρος αντιδρού-
σε, η Ειρήνη ανταπαντούσε και η κλιμάκωση της
έντασης οδήγησε σε σύγκρουση (συμμετρική σχέση
= ανώλεια της ισορροπίας). ←

Ο Σταύρος προτίμησε να υποχωρήσει παρά να κα-
ταστρέψει αυτό που ο ίδιος είχε δημιουργήσει, δηλαδή
μία οικογένεια. Άρχισε λοιπόν να γίνεται παθητικός,
δουλεύοντας λιγότερο, μιλώντας λιγότερο, πιάνοντας
το κρεβάτι, αφήνοντας ασχολίαστα όσα δεν του άρε-
σαν στο σπίτι. Η αλλαγή αυτή συνέτεσε χρονικά με
την έναρξη της καταθλιπτικής φάσης, (στο σημείο αυ-
τό αποκαταστάθηκε η ισορροπία στη σχέση). ←

Όμως ο Σταύρος βούλιαζε όλο και περισσότερο
στην κατάθλιψη: Αβουλησία, ανεργία, αδιαφορία,
αποφυγή sex, κ.ά. Τότε η Ειρήνη έπιασε δουλειά για
να αναληρώσει τα κενά εργασίας του άντρα της.
Ταυτόχρονα έγινε επικριτική. Η επικριτικότητα της
κορυφωνόταν μέχρι την απόρριψη: «Τεμπέλη, άχρη-

στε, ανίκανες». (στο σημείο αυτό η ισορροπία στη σχέση χανόταν και πάλι).

Κάποια στιγμή ο Σταύρος άρχισε να βγαίνει από την κατάθλιψη (κάτι που σήμανε επαναφορά ισορροπίας στη σχέση).

Όμως η νορμοθυμία γρήγορα ξέφυγε προς ελαφρά υπερθυμία: Ο Σταύρος ξεκίνησε να παίρνει οικονομικές πρωτοβουλίες, να κάνει υποδείξεις για την ανατροπή των παιδιών, να εναντιώνεται στις υποδείξεις της Ειρήνης, κ.ά. Αυτό έφερε και πάλι συγκρούσεις, (κάτι που στο επίπεδο της σχέσης ισοδυναμούσε με την εκ νέου απώλεια της ισορροπίας).

Ο κύκλος αυτός επαναλαμβανόταν κατά τα επόμενα χρόνια, όπως οι κινήσεις του εκκρεμούς.

Η (4^η) νοσηλεία

Η θεραπεία εμπλουτίστηκε με ενδοφλέβια χορήγηση αντικαταθλιπτικού χωρίς αξιοσημείωτο αποτέλεσμα. Ο διάλογος με το ζεύγος μπορεί να στάθηκε πιο χρήσιμος: Τους εκθέσαμε την ιδέα μας για έναν παύλο κύκλο αλλαγών στη σχέση τους που συμβαδίσει με τη διαδοχή φάσεων στο θυμικό του Σταύρου.

Θεραπευτής: «Πώς θα ήταν η σχέση σας, αν μετά από αυτή τη νοσηλεία γινόσουν οριστικά καλά»;

Σταύρος: «Μπορεί να γίνει καλύτερη... η Ειρήνη έχει κουραστεί τόσο χρόνια με την αρρώστια μου και

από τη δουλειά της... την κάνει εξαρτίας μου... μπορεί να με δεχθεί και έτσι που είμαι, με τις ιδιοτροπίες μου... μπορεί να κάνουμε και οι δύο λόγο για να τα βρούμε...»

Ειρήνη: «Τον αγατώ ακόμη... μπορεί να φταίω και εγώ σε κάτι... θα σκεφτώ αυτά που μας λέτε..»

Ο θεραπευτικός διάλογος με το ζεύγος σε δύο και μόνο συνεδρίες φαίνεται να έπιασε τόπο τουλάχιστον επί ένα έτος μετά τη νοσηλεία.

Σχόλιο

Στην περίπτωση του Σταύρου δεν υπάρχουν συνθήκες κρίσης. Υπάρχουν, όμως, γενθικές θεραπευτικού αδιεξόδου που το βιώνει τόσο το ζεύγος όσο και ο θεραπευτής με την ομάδα του.

Από την κλινική σκοπιά η ύπαρξη φάσεων κατάθλιψης εναλλασσόμενων με φάσεις υπερθυμίας, στα πλαίσια της διπολικής διαταραχής, έχει αντίκτυπο στις διαπροσωπικές σχέσεις του πάσχοντος. Η (βιολογική) θεραπεία της διαταραχής αναμένεται να αποκαταστήσει την ισορροπία στις σχέσεις του. Από μια «αντιψυχιατρική» σκοπιά οι αгрύθμιστες στενές διαπροσωπικές σχέσεις αναταράσσουν την ψυχολογία των μελών μέχρι του σημείου που αυτή ενδέεται να προσωθεί της καθυστηκίας ψυχιατρικής διάγνωσης. Αν σταθούμε στο δίλημμα, ποια από τις δύο

οπτικές είναι η ορθή, θα παραγυρευούμε στο λογικό αδιέξοδο «η κότα έκανε το αυγό ή το αυγό την κότα».

Το σχήμα του εκκρεμούς μας επιτρέπει να ξεφυγούμε:

Το εκκρεμές είναι ένα και όχι δύο: Ανάως, στη μία όψη διαβάξει «σχέση» και στην άλλη του όψη διαβάξει «συμπτωματολογία». Στη μία ακραία του θέση η μία όψη διαβάξει βαθία κατάθλιψη του Στραύρου και η

άλλη απόλυτη κυριαρχία της Ειρήνης στη σχέση.-Στη θέση ισοροπίας (η οποία δυστυχώς διαρκεί πολύ λιγώ) η μία όψη διαβάξει νορμαθμία του Στραύρου και η άλλη ήπια συμπαθηματική σχέση, με την Ειρήνη να έχει, περιορισμένα το πάνω χέρι. Στην άλλη ακραία θέση του εκκρεμούς η μία όψη διαβάξει υπερθμία του Στραύρου και η άλλη κυριαρχία του Στραύρου στη σχέση. Η θεραπευτική επιδίωξη είναι να διατηρηθεί η θέση ισοροπίας, κατά το δυνατόν μόνιμα. Αν «πειράξουμε» το εκκρεμές από την όψη των συμπτωμάτων (φαρμακευτικά) οι πιθανότητες επιτυχίας προσεγγίζουν τις τέσσερις στις πέντε. Αν ασχοληθούμε και με την άλλη όψη (σχεσιακά δυναμικά) οι πιθανότητες σκαρφαλώνουν προς την κορυφή.

Τέλος, για όσους τυχόν δεν είναι ευνόητο, στις συνδριες ξένους δεν χρειαότηκε να προσικληθούν τα παιδιά, καθότι αυτά δεν ενταλίστησαν στη συζυγική σχέση.

6

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΧΟΡΙΣ ΦΑΡΜΑΚΑ

ή

Το ταξίδι της Ιφιγένειας

Η Ιφιγένεια, 17 ετών, εισήχθη στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών του Αιγινήτειου Νοσοκομείου (ΤΕΠ) με παραπομπή του Κέντρου Κοινωνικής Ψυχικής Υγιεινής Βύρωνα - Καισαριανής.¹⁵ Η εισαγωγή έγινε στις 10 Οκτωβρίου. Το σχολείο είχε ήδη ξεκινήσει, η Ιφιγένεια, όμως, δεν ήταν έτοιμη να πάει τη θέση της εκεί. Δέκα ημέρες πριν την εισαγωγή της είχε επισκεφθεί το Κοινωνικό Κέντρο συνοδευόμενη από τον πατέρα της. Στο παρατηρητικό σημείωμα του Κέντρου προς εμάς αναφερόταν: Η Ιφιγένεια ζούσε μετά τον Αύγουστο με τον πατέρα της. Προ-

¹⁵ Πρόκειται για κοινοτική μονάδα που ανήκει στην Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική του ίδιου Νοσοκομείου. Διαθέτει και παιδοψυχιατρική υπηρεσία.

σηλθε εκεί με μηδαμινή λεκτική επικοινωνία, χωρίς βλεμματική επαφή, απορροφημένη σε σκέψεις (!) χαμολογώντας χωρίς λόγο, και στην ερώτηση αν κάποιος της απαγόρευσε να συνομιλήσει, έγνεψε καταφατικά. Ετέθη η προσωρινή διάγνωση αρχόμενου ψυχωτικού επεισοδίου και συνεστήθη νοσηλεία.

Στο παραρτητικό αναφερόταν επίσης ότι τον Αύγουστο ο πατέρας είχε προσαγάγει την κόρη του στα Ιατρεία Επειγόντων ενός Γενικού Νοσοκομείου της Αττικής με επιακόλουθη νοσηλεία έξι ημερών. Οί εκεί θεράποντες διαπίστωσαν συγχυτική κατάσταση μετά από πιθανή χρήση ουσιών, καταθλιπτικά συμπτώματα και δεν χορήγησαν φάρμακα. Η προσωρινή σφειδόταν στο ότι γείτονες είχαν βρει την Ιφιγένεια, νύχτα, έξω από το σπίτι της μητέρας της, με την πόρτα ορθάνοιχτη. Φαινόταν να τρέχει χαμένα, φώναζε ότι ήθελε να σώσει την μητέρα και το καλό του πατέρα, και καλούσε επανειλημμένα τη μακαρίτισσα γιαγιά της.

Ειδοποιήθηκε ο πατέρας, που την παρέλαβε και την μετέφερε στα Επείγοντα του εφημερεύοντος Γενικού Νοσοκομείου. Μετά την ολιγοήμερη νοσηλεία της εγκαταστάθηκε στο σπίτι του πατέρα. Εκεί σήφωνα ανάμεσα στο κρεβάτι και τον τοίχο, έπαιρνε παράξενες στάσεις του σώματος που τις διατηρούσε για ώρες, γελούσε χωρίς εμφανή λόγο. Σε κάποιον από κάλυψε ότι επικοινωνούσε με το πνεύμα της γιαγιάς,

διάβαζε συλλαβιστά και μιλούσε ασυνάρτητα. Την ενέγραψαν στην Β' Δυκείου της περιοχής διαμονής του πατέρα, αλλά την πρώτη κιόλας ημέρα χάθηκε στο δρόμο επιστροφής για το σπίτι. Όλοι φοβήθηκαν τη συμπεριφορά της και για αυτό προσέφυγαν στο Κοινοτικό Κέντρο.

Η οικογένεια

Η μητέρα, 42 ετών, υπάλληλος Δημοσίου ζούσε με την Ιφιγένεια μέχρι την ολιγοήμερη νοσηλεία της. Τότε συμφωνήθηκε να ανατεθεί στον πατέρα για λόγους ασφαλείας. Ο πατέρας, 47, ιδιωτικός υπάλληλος, ή με τη νέα του σύζυγο, εδώ και πέντε χρόνια. Οί νοείς της Ιφιγένειας, χώρισαν όταν εκείνη ήταν τεσσάρων ετών. Η μητέρα έχει κάποιον σύντροφο, αλλά δεν συγκατοικούν.

Η νοσηλεία

Από την πρώτη ημέρα αποφασίστηκε να μη χορηγηθούν ψυχοφάρμακα, αλλά ένα και μόνο πολυβιταμινούχο ως placebo. Η ασφάλεια που παρέχει ένα κλειστό τμήμα νοσηλείας και η στενή παρακολούθηση από το προσωπικό του δίνει την άνεση τέτοιων πρωτοβουλιών. Αποφασίστηκε επίσης, η Ιφιγένεια να έχει ατομικές συνεντεύξεις με την προσωπική της ια-

τρο (ειδικευμένη ψυχίατρο) τρεις φορές την εβδομάδα, υπό δική μου εποπτεία και αυτές να συνδυάζονται με εβδομαδιαίες οικογενειακές συνεδρίες με μένα.

1^η εβδομάδα

Ατομικές συνεδρίες: Εκλεκτική αλλαία, μονολογικές απαντήσεις, ανταπόκριση σε σημαντικές ερωτήσεις με χαμόγελα ή δάκρυα. Προσήλωση του βλέμματος σε κάποιο σημείο του θαλάμου. Καμία επικοινωνία με το προσωπικό ή άλλους νοσηλευόμενους.

1^η οικογενειακή συνεδρία

Κλήθηκαν και προσήλθαν οι δύο γονείς. Η μητέρα αρτέωσε το πρόβλημα της Ιφιγένειας στα ναρκωτικά και αποδοκίμασε τη νοσηλεία. Αντιφατική σε όσα έλεγε, εχθρική προς εμάς και τον τ. σύζυγο. Προοικρατημένη από την εξέλιξη των πραγμάτων και αποφασισμένη να μη πάρει πίσω την Ιφιγένεια. Ο πατέρας, αντίθετα, έδειξε εμπιστοσύνη στο θεραπευτικό πλαίσιο. Σημφωνήσαμε να διανυκτερεύσει η Ιφιγένεια το Σάββατο στον πατέρα, εάν η ίδια συγκατανεύσει.

2^η εβδομάδα

Ατομικές συνεδρίες: Δεν διαπιστώθηκε ψυχωτικού τύπου συμπτωματολογία, στις δύσκολες όμως ερωτήσεις που αφορούν στα οικογενειακά της θέματα, η Ιφιγένεια σώπαινε και προοδευτικά ο λόγος της αποσβενόταν.

2^η οικογενειακή συνεδρία

Κλήθηκαν και προσήλθαν οι δύο γονείς.

Θεραπευτής (Θ): Με ποια δικαιολογία την στέλνετε στον πατέρα της;

Μητέρα (Μ): ... Είναι ενοχλημένος γιατί του έχει γυρίσει την πλάτη τόσα χρόνια... τώρα είναι αδύνατο να ήσουςμε μαζί... ούτε εγώ μένω στο σπίτι μου... οι άνθρωποι που την έμπλεξαν στα ναρκωτικά μας κυνηγούν... θέλουν να μας εκφοβίσουν... τα οικονομικά μου είναι χάγια, δεν μπορώ να την κρατήσω...

Θ: Αν παντρευτείτε θα την πάρετε μαζί σας;

Μ: ... (διστακτικά): Αν θέλει

Πατέρας (Π): Εγώ θέλω να την πάρω

Μ: Να την πάρει... όταν έκανε τη ζωή του μένα με είχε γράψει, με έχει αδικήσει οικονομικά, είναι καιρός να πληρώσει... η Ιφιγένεια τα ξέπει, του είχε: αν δεν της δώσεις διατροφή θα σου κάνω δικαστήριο

το κ. το ιατρός
π. 10)

Π: Η μητέρα της την μπρεζούει

Θ: Φτάνουν τα οικογενειακά για να εξηγήσουν το μπρέδεμα της Ιφιγένειας, δεν χρειάζονται τα ναρκωτικά, έτσι δεν είναι;

Μ: (γελώνοντας): Σωστά

Θ: Πώς θα την ξεμπρεδέψουμε;

Μ: (θυμωμένη) Ο πατέρας της, εγώ έχω κουραστεί
Θ: Προς τον πατέρα: Ας βρει ένα τρόπο η σύζυγός σας να της δείξει ότι είναι ευπρόσδεκτη στο σπίτι σας τα Σαββατοκύριακα που της δίνουμε άδεια.

Προς την μητέρα: Δώστε της μια μόνο εξήγηση για τον λόγο που την αναθέτετε στον πατέρα, αυτήν που θεωρείτε ότι σας εκπαράζει πιο πολύ.

Για την επόμενη συνεδρία προσκλήθηκαν και πάλι οι δυο γονείς.

3^η εβδομάδα

Ατομικές συνεδρίες: Πιο ομιλητική. Ερωτώμενη για τις ημέρες του Αυγούστου, αποκαλύπτει ότι ανέβηκε στην ταράτσα σκεπτόμενη να πέσει.

1 Ατομική θεραπευτήρια (Α.Θ.): Αν έπεφτες, ποιόν θα

πλήγωνες;

Ιφιγένεια (Ι): Τον πατέρα

2 Α.Θ.: Ποιόν θα τιμωρούσες;

Ι: Την μητέρα

ΤΕΚΝΙΑ
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

3 Α.Θ.: Ποιός σε αντιμετωπίζει σαν παιδί;

Ι: Η μητέρα

4 Α.Θ.: Σαν ενήλικη;

Ι: Ο πατέρας

5 Α.Θ.: Ποιό από τα δύο προτιμάς;

Ι: Σαν παιδί

6 Α.Θ.: Τι σημαίνει για σένα το ότι η μητέρα σε ανέθεσε στον πατέρα;

Ι: Πούλημα

7 Α.Θ.: Πατί;

Ι: Για να κάνει τη ζωή της

8 Α.Θ.: Καθόλου θυσία;

Ι: Μπορεί...

Ερωτώμενη για τον μνηστήρα της μητέρας:

9 Ι: Είναι μαζί του 14 χρόνια... την κοροιδείει ότι θα

την παντρευτεί... εγώ είμαι πρόφαση για να ανα-

βάλλω τον γάμο... για την μητέρα μου είναι εμπό-

διο... όμως δεν είναι...

Θυμίστηκε ότι τις συγχυτικές ημέρες του Αυγούστου ζούσε ως πραγματικότητα την επανασύνδεση των γονέων της με τη μεσοαίβηση των νεκρυναστημένων παππούδων.¹⁶ Έκανε χρήση ουσιών (χασις, «τρυντάκια», LSD, coca) για να ανήκει στην παρέα των

¹⁶ Στο οικογενειακό και κοινωνικό ιστορικό είχε καταγραφεί ότι η (μητρική) γιαγιά είχε ψυχιατρική διαταραχή και ότι είχε διατρέξει ασθένειες αυτοκτονίας.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ
ΧΗΡΙΣ ΦΑΡΜΑΚΑ

συμμαθητών που πειραματίζονταν με τις ουσίες και που τους έβλεπε «σαν οικογένεια» της.

3^η οικογενειακή συνεδρία

Προσήλθαν οι δύο γονείς. Αμφότεροι ικανοποιημένοι από την πορεία της Ιφιγένειας (η μητέρα περισσότερο). Ζητήθηκε από την μητέρα να ανακοινώσει στην Ιφιγένεια τη συμφωνία για φιλοξενία της στο σπίτι του πατέρα τα Σαββατοκύριακα χωρίς κανένα οικονομικό (οι εξηγήσεις της προς την Ιφιγένεια αντιφατικές και μη πιστευτές). Αν ερωτηθεί για την προσωπική της ζωή, να της απαντήσει «πάει καλά, τακτοποιώ τις εκκευμότητες, μην ανησυχείς». Ο θεραπευτής ανακοίνωσε ότι στην επόμενη συνεδρία θα συμμετέχει και η Ιφιγένεια. Η μητέρα αναστατάθηκε και εκείνος προστάθηκε να την καθησυχάσει, υποσχόμενος ότι θα την προστατήσει αν κάτι την δυσκολεύει.

4^η εβδομάδα

Ατομικές συνεδρίες: Η Ιφιγένεια άρχισε να γίνεται πιο διαφωτιστική για τις ημέρες του Αυγούστου: Είχε πιάει διακοπές με τον πατέρα, παρότι εκείνος της ζήτησε να μείνει στην Αθήνα για φροντιστήριο. Από τις διακοπές θυμάται την αδελαφή του πατέρα (και νο-

νά της) να της λέει υποτιμητικά «είσαι φτυστή εκείνη» (εννοώντας την μητέρα της). Επιστρέφοντας στην Αθήνα βρήκε το σπίτι της μητέρας άδειο (εκείνη έλειπε κάπου διακοπές με τον φίλο της). Αισθάνθηκε μόνη μπροστά σε ένα μικρό βουνό: Έπρεπε να ξαναδώσει τα μαθήματα στα οποία είχε απορριφθεί, για να μη χάσει τη χρονιά. Ο φίλος της την είχε εγκαταλείψει (της ζήτησε σεξ, αλλά αυτή δεν ήταν έτοιμη για τέτοια εμπειρία). Το βράδυ εκείνης της ημέρας κάλεσε τις φίλες της για παρέα. Κάπνισαν, μάλλον, και χάρισ. Η παρέα έφυγε. Την ίδια νύχτα την περιμάζωσαν οι γείτονες.

Ερωτώμενη για την ιδιαίτερη σχέση της μητέρας η Ιφιγένεια ήταν πιο διαφωτιστική: Της υποσχόταν γάμο, αλλά με τον όρο της ατομάκρυνσης της Ιφιγένειας. Κατ' αυτήν η μητέρα σε τέτοιες στιγμές δεν είχε σταθεί στο πλευρό της. Στην ερώτηση αν ο άνθρωπος αυτός κακομεταχειριζόταν την μητέρα, απάντησε με πολλούς δισταγμούς «...όχι».

4^η οικογενειακή συνεδρία

Συμετείχαν πατέρας και κόρη. Η μητέρα προφασίστηκε υπηρεσιακούς λόγους για την απουσία της. Της συνεδρίας προηγήθηκε σύλητηση μεταξύ οικογενειακού και ατομικού θεραπευτή, από την οποία προέκυψε η εξής υπόθεση:

Η Ιφιγένεια επιστρέφοντας από τις καλοκαιρινές διακοπές συνειδητοποίησε ότι ήταν χωρίς οικογένεια. Προδομένη από την μητέρα, εγκαταλειμμένη από τον φίλο της και με δυσβάσταχτα σχολικά βάρη, Αδιέξοδο. Στην αρχή σκέφθηκε να πείσει από την τράπεζα, όμως αυτό θα ήταν σκληρή τιμωρία για την μητέρα. Αργότερα, με την βοήθεια του χασί, ταξίδεψε σε ένα κόσμο που διορθώνει τη σκληρή πραγματικότητα: Οι νεκροί παππούδες ανασταίνονται και συγκαλούν τη θρυμματισμένη οικογένειά της. Η μητέρα διασώζεται από τα πλοκάμια του αντιαθέου ανθρώπου. Η μικρή παρέα των συμμαθητών - χρηστών και ο φίλος που την πρόδωσε της δίνουν αγάπη. Τις επόμενες εβδομάδες η Ιφιγένεια απολάμβανε αυτό το ταξίδι που συνοδεύεται από δώρα: Κανείς δεν απαιτούσε πια να συνεχίσει το σχολείο, η μητέρα είχε τακουνηθεί και οι δυο γονείς σύνταξαν εκεχειρία. Όμως αυτά τα σφέλη επιτυγχάνονταν με θυσία των επιθυμιών της. Η μητέρα, αποδεχόμενη την αποτυχία της να την διαπαιδαγωγήσει, την έστειλε «πακέτο» στον πατέρα. Εκείνος, αποδεχόμενος, την ιατρική φύση του προβλήματος την «έχωσε» στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο. Νέο αδιέξοδο για την Ιφιγένεια. Η υπόθεση αυτή ξεδιπλώθηκε στην 4^η οικογενειακή συνεδρία:

Θ: Και έτσι Ιφιγένεια, νιώθοντας αδύναμη να ξαναφτιάξεις την οικογένειά σου όπως θα την ήθελες,

ξαναζωτάνεψες τους νεκρούς για να βοηθήσουν; Ταξιδεύοντας σ' αυτόν τον κόσμο μητρες προσωπικά στην χώρα της τρέλας... είναι επικίνδυνο αυτό, έτσι δεν είναι;

I: Άφωνα και σκεπτική

Θ: Λέω κάπως παρόξενα πράγματα, ε;

I: ...μπορεί και όχι...

Θ: Οι νεκροί δεν ανασταίνονται, ε;

I: Δακρύζει

Θ: Η μητέρα σου χρειάζεται χρόνο για να τακτοποιήσει την προσωπική της ζωή και εσύ της δίνεις παραμένοντας στην Κλινική. Μέχρι τώρα δεν εξηγούνταν απευθείας αυτή και ο φίλος της, αλλά μόνο μέσα από εσένα, τώρα θα έχουν την ευκαιρία να τα ξεκαθαρίσουν μόνοι τους.

I: Αμύλητη, δακρυσμένη

Θ: (προς τον πατέρα): Η Ιφιγένεια μέχρι να αυτονομηθεί, έχει ανάγκη από ένα σταθερό πλαίσιο συναισθηματικής, ηθικής και υλικής υποστήριξης. Είστε σε θέση να το προσφέρετε;

II: (με ενθουσιασμό): Ναι!

Θ: Στις επόμενες εβδομάδες θα συζητήσουμε πώς θέλετε εσείς αυτό το πλαίσιο (πατρική στέγη) και πώς η Ιφιγένεια.

Η Ιφιγένεια εξουσιοδοτήθηκε να μεταφέρει το περιεχόμενο της συνεδρίας στη μητέρα (την συναντά κάθε Σαββατοκύριακο, για ένα περίοδο, όταν βρι-

σκεται, με δική μας άδεια, στο σπίτι του πατέρα). Για την επόμενη οικογενειακή συνεδρία προσαρτήθηκαν μητέρα και κόρη.

5^η εβδομάδα

Ατομικές συνεδρίες: Η Ιφιγένεια ασυμπτωματική. Έκανε σαφές ότι όταν έπαιρνε εκείνες τις παράξενες στάσεις στο σπίτι του πατέρα, το έκανε γιατί οι φωνές της το επέβαλλαν. Το προηγούμενο Σάββατο, βγήκε έξω με παρέα, με την έγκριση του πατέρα και πέρασε ωραία.

5^η οικογενειακή συνεδρία

Η μητέρα απολογήθηκε για την ασυνέπειά της: Φοβόταν την κριτική μας. Η Ιφιγένεια δεν της μετέφερε τα καθήκοντα της προηγούμενης οικογενειακής συνεδρίας. Αυτή τη φορά η μητέρα αποκάλυψε τη δική της ιστορία. Αυτό ξεκίνησε, όταν γελώντας, μέσα στη συνεδρία έδινε όρκους πίστης στην Ιφιγένεια, μη εξηγώντας της όμως γιατί την παραδίδει στην πατρική ευθύνη.

Θ: Της μιλάτε σοβαρά, αλλά γελάτε. Τι πρέπει να πιστέψει;¹⁷

¹⁷ Κατά τον G. Bateson και την ομάδα του Palo Alto κάθε συ-

Μ: Έχετε, έχω περάσει και εγώ από τέτοιες καταστάσεις... είμαι υποβλημένη... μου το αποκάλυψαν όταν ήμουν 16... έπρεπε να πάμε δικαστήριο... να δηλώσω αν μου φέρονται καλά, αν θέλω να ήσω μαζί τους... (κλαίει)

Θ: Μου φαίνεται Ιφιγένεια ότι η μητέρα σου το παίξει άνετη και γελαστή, γιατί έτσι σκετάει δυσάρεστες αναμνήσεις... πονα για τον αποχωρισμό, αλλά δεν το δείχνει γιατί θέλει να σε κάνει το ίδιο αγέρωχη και ανθεκτική μ' αυτήν.¹⁸

Μ και Ι: Συγκινημένες, βουβές

Η μητέρα διαβεβαίωσε ότι θα υποστηρίξει πατέρα και σύζυγο στη νέα τους προσπάθεια με την Ιφιγένεια.

Θ: Πώς θέλετε να σας πιστέψει η Ιφιγένεια, αφού τις

μπερφορά - φυσιολογική ή παθολογική - είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας επικοινωνίας σε κάποιο κοινωνικό πλαίσιο. Ο λόγος και η συμπτωματική συμπεριφορά του προσώπου με σύζυφρένεια αποτελούν απάντηση σε αντικρουόμενα μηνύματα διαφορετικών επιπέδων μέσα σε μια σημαντική σχέση (μητέρας - παιδιού). Το λεκτικό μήνυμα, δηλαδή, «κέρη μου είσαι για μένα ότι πιο πολύτιμο» αντιφαστεί με το εξωλεκτικό (γέλιο κατά την εκφώνηση του), με το εξωλεκτικό να είναι ισχυρότερο του λεκτικού. Αυτή είναι η υπόθεση του «διπλού δεομού» η οποία περιλαμβάνει δύο ακόμη φρονις: Η διαφυγή του παιδιού από το πεδίο επικοινωνίας και ο σχολιασμός εκ μέρους του της ασυμβατότητας των μηνυμάτων που δέχεται έχον αποκλειστεί ή απορριπεί.

¹⁸ Πρόκειται για τεχνικές της αναπλάσιωσης και της θετικής σημασιολογίας μιας επιφανειακά βλαπτικής συμπεριφοράς, ενός συμπτώματος, κ.ά.

περισσότερες φορές της δινετε την κακή εικόνα του πατέρα;

Ο διάλογος περιστράφηκε γύρω από το διαζύγιο των γονέων: Το ένα στρατόπεδο κατηγορούσε την μητέρα ως σπάταλη, μη φροντιστική για τον σύζυγο, κ.ά. Το άλλο κατηγορούσε τον πατέρα ως τζογαδόρο, καταστροφή της περιουσίας του, κ.ά.

Θ: Με ποιο στρατόπεδο είσαι Ιφιγένεια;
I: (Διστακτικά) ... με κανένα

Στο τέλος της συνεδρίας δόθηκε μια οδηγία στη μητέρα: Στην κοινή έξοδό τους το Σάββατο ή την Κυριακή, να δείξει στην κόρη της, χωρίς λόγια, ότι πονά για την αποχωρισμό και ότι θα είναι στο πλάι της.

Για την επόμενη συνεδρία προσκλήθηκαν ο πατέρας με την σύζυγό του.

6^η εβδομάδα

Ατομικές συνεδρίες: Η Ιφιγένεια ήτησε από την μητέρα να την πάρει στο σπίτι της αυτό το Σάββατοκύριακο. Εκστόμισε μισόλογα για κάτι που πάλι στραβά στο σπίτι του πατέρα.

6^η οικογενειακή συνεδρία

Η σύζυγος είναι μία γυναίκα που εργαζόταν έξω, τώ-

ρα όμως εργάζεται μόνο στο σπίτι. Ήμεινε έγκνος, απέβαλε, δεν προστάθηκε έκτοτε. Δήλωσε ότι θα ήθελε την Ιφιγένεια όπως την κόρη της (τακτική, σνεπη, κ.ο.κ.). Η Ιφιγένεια είχε ήτησει αλλαγή της επιπλώσης και της διακόσμησης στο δωμάτιό της. Τον τελευταίο καιρό ένιωθε παραμελημένη, γιατί ο σύζυγός ήταν δοσμένος στην Ιφιγένεια. «Ποτέ δεν ένιωσα ότι κρατά στα χέρια του την ευτυχία μου...». Πρόσφατα, προσέφυγε σε ψυχίατρο που της έδωσε αντικαταθλητικό φάρμακο.

Θ (προς τον σύζυγο): Δύσκολο πράγμα να ισορροπήσετε το ενδιαφέρον και την αγάπη προς δύο γυναίκες συγχρόνως... είναι ο δεύτερος γάμος σας, είστε έμπειρος, έχω εμπιστοσύνη ότι θα τα καταφέρετε...

Στο τέλος της συνεδρίας ήτηθηκε από την σύζυγο να αναθέτει στην Ιφιγένεια μικρές ευθύνες του σπιτιού και να βγει μαζί της για ψώνια, προκειμένου να κάνουν τον χώρο της πιο φιλικό και νεανικό. Για την επόμενη συνεδρία προσκλήθηκε το ζεύγος μαζί με την Ιφιγένεια.

7^η εβδομάδα

Ατομικές συνεδρίες: Η Ιφιγένεια ασυμπτωματική αλλά κάπως ανήσυχη. Δήλωσε ότι θέλει να συνεχίσει το

Δύκειο και τα Αγγλικά. Θα προτιμούσε να περνά τα Σαββατοκύριακα στην μητέρα της. Διατύπωσε παράπονα: Η σύζυγος του πατέρα σιδερώνει μόνο τα δικά της ρούχα, αισθάνεται ότι δεν έχει το δικαίωμα να κολλήσει αφίσεις στους τοίχους του δωματίου της, τα ρούχα της είναι ακόμα μέσα στη βαλίτσα. Στην προσωπική της ιατρό εκμυστηρεύτηκε: «Αυτή η γυναικα μπαίνει ανάμεσα σε μένα και τον πατέρα μου ή εγώ μπαίνω ανάμεσά τους και γι' αυτό μου κρατά μούτρα...»»

7η οικογενειακή συνεδρία

Πριν τη συνεδρία, οικογενειακός θεραπευτής και ατομική θεραπεία συνέκλιναν σε μια νέα υπόθεση: Ο πατέρας θέλει επιμονα να φέρει την Ιφιγένεια κοντά του, γιατί αυτή θα συμπληρώσει το κενό που υπάρχει στη συζυγική σχέση. Η έλευσή της φέρνει την σύζυγο σε δύσκολη θέση όπως μαρτυρεί η εκδήλωση συμπτωματολογίας και η προσφυγή της σε ψυχιατρική βοήθεια. Η Ιφιγένεια βρίσκεται επίσης σε δύσκολη θέση, ενοχοποιώντας τον εαυτό της για υπονόμηση της συζυγικής σχέσης, γι' αυτό και επιθυμεί την επιστροφή της στη μητέρα. Όσο το νέο σύστημα (ζεύγος + Ιφιγένεια) είναι εθραυστό, τόσο και η κλινική ανάκαμψη της Ιφιγένειας είναι επισφαλής. Η υπόθεση αυτή συζητήθηκε σε όλες τις πτυ-

χές στην οικογενειακή συνεδρία. Συμφωνήθηκε ότι θα πρέπει να τεθούν τα όρια στα δικαιώματα και υποχρεώσεις της Ιφιγένειας στη νέα της κατοικία, να δρομολογηθούν οι σχολικές υποχρεώσεις, κ.ά. Η Ιφιγένεια ζήτησε βραδινές εξόδους και παραμονή στο σπίτι της μητέρας της τα Σαββατοκύριακα. Έγινε καθυποτιτό ότι πρόκειται για μεταβατική περίοδο οικοδόμησης εμπιστοσύνης, ότι η Ιφιγένεια λογοδοτεί στον πατέρα και ότι κάποιες απαγορεύσεις είναι αδιαπραγμάτευτες (π.χ. η συναναστροφή με τους συμμάθητές - χρήστες).

Το εξίτηριο δόθηκε στις 29 Νοεμβρίου. Η ψυχοκοινωνική - ψυχιατρική παρακολούθηση της Ιφιγένειας ανατέθηκε στο Κοινωνικό Κέντρο που την είχε παραπέμψει. Δύο μήνες αργότερα είχαμε την ενημέρωση ότι όλα έβδαναν σύμφωνα με τον σχεδιασμό.

Σχόλιο

Η πυρηνική οικογένεια, αφότου αποδομηθεί και ανασυσταθεί, απαρτίζεται από τέσσερα τουλάχιστον υποσυστήματα, εάν οι γονείς σιέξουν με νέους συντρόφους που προηγουμένως είχαν δημιουργήσει οικογένεια. Αυτό το νεότερικό σύστημα, πιο πολύπλοκο έως και περίπλοκο, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει σε κανόνες, όρια, κώδικες επικοινωνίας κ.ά. Στην περίπτωση της Ιφιγένειας τα μέλη που προσκαλούνταν

από συνεδρία σε συνεδρία αλλάξαν γιατί το κρίσιμο υποσύστημα δεν ήταν κάθε φορά το ίδιο.

Επηρεήσαμε να ξεκλειδώσουμε τα αδιέξοδα και τα διλήμματα της Ιφιγένειας, γνωρίζοντας ότι θα έπρεπε να δώσουμε ταυτόχρονα χώρο και χρόνο στα υποσυστήματα που την περιβάλλουν (πατέρας – σύζυγος, μητέρα – σύντροφος), για να αναπνεύσουν και να αναδιοργανωθούν.

Όπως θα έχει γίνει σαφές στον αναγνώστη, από τις περιπτώσεις του Χρίστου και της Αριάδνης, οι οικογενειακές παρεμβάσεις είναι πολύτιμες στο πρώτο ψυχωτικό (ψυχωτικόμορφο) επεισόδιο, συνδυαζόμενες με φαρμακευτική αγωγή. Στην περίπτωση της Ιφιγένειας τα φάρμακα αποκλείστηκαν γιατί την φιλοξενήσαμε σε ασφαλές πλαίσιο, η κλινική της εικόνα δεν ενείχε επικινδυνότητα και η βελτίωσή της ήταν σταθερή και ταχεία.

Σε κάθε περίπτωση, η προσέγγισή μας δεν εγγυάται μόνιμα την επιθυμητή έκβαση. Απαιτείται μακρά μετα-παρακολούθηση, κάτι που επαφίεται στη συνάρθρωση των υπηρεσιών υγείας και στο κατά πόσον αυτές μπορούν να διασφαλίσουν το συνεχές της θεραπευτικής φροντίδας (βραχεία ψυχιατρική νοσηλεία ↔ κοινοτική υπηρεσία ψυχικής υγείας ↔ λούπες ιατρικές και κοινωνικές υπηρεσίες).

7 ΤΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ

Ο Ηρακλής, 30, ετών μαχόταν εδώ και πέντε χρόνια με εχθρούς: Δόρατους και ορατούς. Τους αόρατους δεν μας τους κατονομάσε. Οι ορατοί: Ήταν η αδελφή, η θεία, ο εξάδελφος και, ενδεχομένως, οι γονείς. Όλοι τους συνωμοτούν και τον εγκλείουν κάθε τόσο στο Ψυχιατρείο, με τελικό σκοπό να σφετεριστούν την περιουσία του.

Πρόκειται για την 6^η νοσηλεία. Όλες με εισαγγελική εντολή. Μετά από κάθε νοσηλεία διέκοπτε τη φαρμακευτική αγωγή και σύντομα υποτροπιάζε. Αυτό οδήγησε σε νέα νοσηλεία, κ.ο.κ. Πρόκειται για το «κύκλωμα της περιστρεφόμενης πόρτας». Επειδή ο Ηρακλής εργάζεται σε ευαίσθητη υπηρεσία, αυτή τη φορά ο αρμόδιος εισαγγελέας έδειξε ιδιαίτερη μέριμνα: Επέβαλε τη μεταφορά του από άλλο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο, στο οποίο είχε ήδη εγκλειστεί, στο Αι-